



## СИЛАБУС

навчальної дисципліни

Літературна ономастика

(назва)

### **1. Основна інформація про дисципліну**

Тип дисципліни: вибіркова      Форма контролю: залік

Освітній ступінь: бакалавр

Для спеціальностей: 014 Середня освіта (українська мова і література, англійська, німецька, болгарська, румунська мови та література), 035 Філологія (українська мова та література, германські мови та літератури (переклад включно), перша англійська)).

Обмеження для вибору: наявність пререквізитів (вступ до мовознавства, вступ до літературознавства, українська та світова літератури).

Кількість кредитів (годин): 4 (денна форма: 120 год.: 24 - лекції; 24 - семінарські; 72 - самостійна робота; заочна форма: 120 год.: 6 - лекції; 6 - семінарські; 108 - самостійна робота).

Мова викладання: українська

### **2. Інформація про викладача (викладачів)**

ПІБ: Соколова Алла Василівна

Науковий ступінь, вчене звання, посада: к. філол. н, доцент, доцент кафедри української мови і літератури

Кафедра: української мови і літератури

Робочий e-mail: [allasokolova@ukr.net](mailto:allasokolova@ukr.net)

Години консультацій на кафедрі: четвер: 13:10-14:10

### **3. Цілі дисципліни та результати навчання**

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Літературна ономастика» є поетоніми, які функціонують у художніх творах.

**Мета дисципліни.** Знання специфіки літературної ономастики надасть змогу глибше зрозуміти сутність художнього твору, особливості індивідуального стилю майстрів красного письменства.

Літературна ономастика дає відповіді на такі питання, як: онімний простір художнього твору, місце, роль і значення поетоніма у художньому творі, варіативність номінації персонажів, проблема вибору іменування персонажа тощо.

Головний аргумент дисципліни «Літературна ономастика» – вивчення поезики власних назв у художніх творах.

#### **Результати навчання**

##### **Загальнотеоретичні:**

- зрозуміти основні теоретичні питання літературної ономастики та термінологію дисципліни;
- осмислено сприймати відомості про зародження, становлення та сучасний стан ономастичних досліджень в Україні;
- розуміти основні відмінності в термінології трьох шкіл української літературної ономастики;
- проаналізувати теоретичні аспекти дослідження онімних одиниць у художніх і фольклорних творах за ономастичними розрядами, структурою, походженням та стилістичними функціями.

##### **Практичні:**

- розуміти, з якою стилістичною метою письменник вживає ті чи інші оніми в канві художнього тексту;
- правильно аналізувати літературні оніми в художніх та фольклорних текстах за ономастичними розрядами, стилістичними функціями та структурою;
- усвідомити зв'язок між антропонімом та характеристикою персонажа;
- зрозуміти текст як єдине ціле, в якому оніми такі ж важливі, як і інші мовні одиниці;
- пояснювати вживання власних назв у творах різних письменників, в різножанрових та різностильових творах тощо;
- удосконалити навички укладання словників власних назв, ужитих у художніх творах.

**Досягнуті результати можуть бути використані в подальшій професійній діяльності.** Зокрема, використовувати знання з української мови і літератури та суміжних дисциплін при викладанні курсів з літературної ономастики в середніх та вищих закладах освіти, застосовувати новітні форми і методи навчання.

#### **4. Зміст дисципліни**

##### **Тема № 1. Літературна ономастика як наука, її місце у загальній ономастиці.**

Предмет та об'єкт дослідження. Зв'язок літературної ономастики з іншими лінгвістичними та нелінгвістичними дисциплінами. Проблеми термінології в літературній ономастиці.

##### **Тема № 2. Становлення та розвиток літературної ономастики в Україні та світі.**

Виникнення літературної ономастики як окремої ономастичної дисципліни. Три школи в українській літературній ономастиці (Одеська, Донецька й Ужгородська): спільне та відмінне. Сучасний стан і перспективи досліджень літературної ономастики.

##### **Тема 3. Онімний простір художнього твору та місце в ньому антропонімії.**

Позначення організованої сукупності власних імен в ономастичній літературі. Вивчення онімного простору художніх творів. Дослідження різниці між онімним простором мови та поетонімосферою літературно-художнього твору. Класифікації власних імен. Місце антропонімів у художньому творі.

##### **Тема № 4. Місце, роль і значення поетоніма у художньому творі.**

Предмет дослідження у поетичній ономастиці. Різниця між поетонімами та загальномовними власними назвами. Специфіка значення поетоніма.

##### **Тема № 5. Функціонування власних назв у художньому тексті.**

Функції поетонімів у художньому творі. Класифікація літературно-художньої антропонімії за Л. Белеєм. Поділ поетонімів за теорією Ю. Карпенка.

##### **Тема №6. Форми та методи аналізу власних імен.**

Функціонування власного імені (поетоніма) як важливого елемента стилістичної системи художнього тексту. Спеціалізація методів аналізу власних назв. Вивчення власного імені у художньому тексті на парадигматичному та синтагматичному рівнях. Дослідження словотвірної структури власних імен. Ономастичний словник мови письменника.

##### **Тема №7. Варіативність номінації персонажів.**

Варіювання структури антропоніма. Термінологічні позначення онімів за їх структурою. Вибір власного імені персонажа.

##### **Тема №8. Проблема вибору іменування персонажа.**

Цілеспрямований письменницький відбір і уживання у художньому творі власних імен. Знання письменником специфіки антропонімної системи, інтерес до виразових спроможностей антропонімів. Розмаїтість форм іменування і кількість ужитків онімів. Питання про підбір чи створення найменш для основних дійових осіб і персонажів другого плану. Специфіка іменування позасюжетних персонажів.

##### **Тема №9. Топоніми як специфічний різновид пропріальної лексики.**

Топонімія як базове поняття топоніміки. Топоніми та їх традиційні різновиди. Різні підходи до топонімічних класифікацій. Особливості мікротопонімії. Класифікації мікротопонімів. Структурно-словотвірний аспект вивчення мікротопонімів.

#### **5. Політика курсу**

##### **Відвідування навчальних занять**

Політика курсу відповідає принципам академічної доброчесності, визначеним у «Положенні про порядок оцінювання рівня навчальних досягнень здобувачів вищої освіти в умовах ЄКТС» в Ізмаїльському державному гуманітарному університеті.

Відвідування лекцій, а також відсутність на них, не оцінюється. Однак, здобувачам вищої освіти рекомендовано відвідувати заняття, оскільки на них викладається теоретичний матеріал та розвиваються вміння, необхідні для виконання тестових завдань, навчальних проєктів та успішного виконання самостійної роботи.

### **Академічна доброчесність**

Академічна доброчесність здобувачів вищої освіти є важливою умовою для опанування результатами навчання за дисципліною і отримання задовільної оцінки з поточного та проміжного контролів.

Академічна доброчесність базується на засудженні практик списування (виконання письмових робіт із залученням зовнішніх джерел інформації, крім дозволених для використання), плагіату (відтворення опублікованих текстів інших авторів без зазначення авторства), фабрикації (вигадування даних чи фактів, що використовуються в освітньому процесі).

Політика щодо академічної доброчесності регламентується «Положенням про систему внутрішнього забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти в ІДГУ», «Кодексом академічної доброчесності та корпоративної етики ІДГУ».

У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.

### **Використання технологій штучного інтелекту**

Здобувачі вищої освіти можуть використовувати інструменти моделей генеративного ШІ для:

- проведення дискусій, обговорення ідеї, розвиваючи власні думки та аналізуючи ідеї “співрозмовника”;
- перегляду своїх ідей, їх переформулювання для поліпшення структури та їх чіткого, більш конкретного висловлювання;
- організації самостійного навчання, розвитку навичок письма, вдосконалення стилю висловлювання та розширення лексичного запасу;
- автоматизованої перевірки граматики, структури та стилю своїх написаних робіт;
- створення мультимедійних матеріалів (анімації, відео чи інтерактивних презентацій);
- розробки ігрових сценаріїв, що сприяє розумінню різних ситуацій та розвитку стратегічного мислення;
- аналізу великих обсягів даних у своїх дослідженнях.

Визнаються академічно нечесними такі способи використання моделей ШІ, які порушують принципи доброчесності та етики досліджень.

## **6. Контрольні заходи та критерії оцінювання**

### **Шкала та схема формування підсумкової оцінки**

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

| Підсумковий бал | Оцінка за традиційною шкалою |  |
|-----------------|------------------------------|--|
|                 | залік                        |  |
| 90-100          | зараховано                   |  |
| 70-89           |                              |  |
| 51-69           |                              |  |
| 1-50            | не зараховано                |  |

### **Схема розподілу балів**

|              |   |  |
|--------------|---|--|
| <b>Залік</b> | 70 балів (поточний контроль) середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання | 30 балів (проміжний контроль) – середньозважений бал |
|--------------|---|--|

|                                  |   |  |
|----------------------------------|---|--|
|                                  | індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом 0,7 | оцінок за результатами виконання модульної контрольної роботи, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом 0,3 |
| <b>Мінімальний пороговий бал</b> | 35 балів (поточний контроль)  | 16 балів (проміжний контроль)  |

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю. Під час поточного контролю оцінюються відповіді здобувачів вищої освіти на семінарських заняттях та результати самостійної роботи. Нарахування балів за поточний контроль відбувається відповідно до «Положення про порядок оцінювання рівня навчальних досягнень студентів в умовах ЄКТС в ІДГУ».

**Форма проміжного контролю** - модульна контрольна робота

Зразок модульної контрольної роботи:

**1. Вивчення ономастики української художньої літератури розпочалося:**

- А) У 50-х рр. ХХ ст.;
- Б) У 60-х рр. ХХ ст.;
- В) У 70-х рр. ХХ ст.;
- Г) У 80-х рр. ХХ ст.

**2. Хто з українських вчених-ономастів є автором теорії поетоніма:**

- А) Ю. Карпенко;
- Б) В. Калінкін;
- В) Л.Белей;
- Г) Є.Отін.

**3. Який термін для позначення всієї сукупності ономастичних назв було ужито**

**В. Топоровим на поч. 60-х рр. ХХ ст:**

- А) «Ономастичний простір»;
- Б) «Топономастичний простір» ;
- В) «Антропонімічний простір»;
- Г) «Поетонімосфера».

**Форма підсумкового контролю – залік.**

Залік отримує здобувач вищої освіти, який виконав всі види роботи, визначені в робочій програмі навчальної дисципліни й має достатню кількість балів за поточний контроль (не менше 35 балів) та проміжний контроль (не менше 16 балів).

**Критерії оцінювання під час аудиторних занять**

| <b>Оцінка</b>  | <b>Критерії оцінювання навчальних досягнень</b>  |
|----------------|--|
| <b>5 балів</b> | Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки. |

|                |  |
|----------------|--|
| <b>4 бали</b>  | Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки. |
| <b>3 бали</b>  | Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.  |
| <b>2 бали</b>  | Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.   |
| <b>1 бал</b>   | Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.  |
| <b>0 балів</b> | Оцінюється робота здобувача вищої освіти, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.   |

#### **Критерії оцінювання завдань самостійної роботи:**

- змістовність - 3 бали;
- відповідність темі та стилю оформлення - 2 бали;
- максимальна кількість балів – 5 балів.

#### **Критерії оцінювання модульної контрольної роботи**

Модульна контрольна робота проводиться у письмовій тестовій формі. Оцінювання проміжного контролю здійснюється за шкалою: від «0» до «30».

### **7. Основна література та інформаційні ресурси**

1. Белей Л.О. Нова українська літературно-художня антропонімія: проблеми теорії та історії. Ужгород, 2002. 176 с.
2. Белей Л.О. Функціонально-стилістичні можливості української літературно-художньої антропонімії ХІХ – ХХ століття. Ужгород, 1995. 119 с.
3. Вегеш А.І. Традиції та новаторство української літературно-художньої антропонімії посттоталітарної доби. Ужгород, 2012. 270 с.
4. Калинин В. М. Поэтика онима. Донецк: Юго-Восток, 1999. 408 с.
5. Карпенко Ю.О. Про літературну ономастику та її функціональне навантаження. Записки з ономастики: зб. наук. пр. Одеса: Астропринт, 2000. Вип. 4. С. 68-74.  
URL: <http://karpenko.in.ua/wp-content/uploads/2013/02/Karpen4.pdf>
6. Карпенко Ю.О. Літературна ономастика: зб. статей. Одеса : Астропринт, 2008. 328 с.
7. Карпенко Ю. О., Мельник М. Р. Літературна ономастика Ліни Костенко. Одеса: Астропринт, 2004. 216 с.
8. Карпенко Ю. О. Топонімія як носій етногенетичного коду. Записки з українського мовознавства : зб. наук. пр. / відп. ред. Ю. О. Карпенко. Одеса : Астропринт, 2003. Вип. 12. С. 120-125.
9. Карчевська О. Літературно-художній антропонімікон української прози 20-30-х рр. ХХ ст. Культура слова. 2009. Вип. 71. С.48-53.

10. Колесник Н. С. Фольклорна ономастика. Вип. 1. Теоретичний аспект : конспект лекцій до спецкурсу / Н. С. Колесник. Чернівці : Рута, 2000. 39 с.
11. Крупеньова Т. І. Ономастика драматичних творів Лесі Українки: автореф. дис... канд. філол. наук. Одеса, 2001. 20 с.
12. Мельник Г. І. Міркування про теоретичні засади літературної ономастики. Записки з ономастики. Одеса : Астропринт, 2008. Вип. 11. С. 20-28.  
URL:[http://liber.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/1834/1/%D0%9E%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%81%D1%82%2011%202008\\_20-28%2B.pdf](http://liber.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/1834/1/%D0%9E%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B0%D1%81%D1%82%2011%202008_20-28%2B.pdf)
13. Скляренко О. Типологічна ономастика : монографія : у 5 кн. Книга перша : Лексико-семантичні особливості онімного простору / Олексій Скляренко, Ольга Скляренко. Одеса : Астропринт, 2012. 416 с.
14. Словник української ономастичної термінології / [укл. Д. Г. Бучко, Н. В.Ткачова]. Харків : Ранок-НТ, 2012. 256 с.
15. Соколова А.В. Онімичний аспект проблеми ідіостилію письменника (на матеріалі зіставлення антропонімії у романах Григорія Тютюнника «Вир» і Василя Земляка «Лебедина зграя»). Автореф. дис... канд. філол. наук: 10.02.01 українська мова. Одеса: ОНУ, 2003. 19 с.
16. Соколова А. В. Художній простір тексту : функціонування поетонімів. Науковий вісник ІДГУ: зб. наук. праць. Ізмаїл, 2005. Вип. 19. С. 197-199.
17. Соколова А. В. Основи літературної ономастики: навчально-методичний посібник. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2014. 75 с.
18. Соколова А. В. Біблійний ономастикон у поетичному ідіолекті Т. Шевченка. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія філологія. Соціальні комунікації. Вип. 1 (31). Ужгород, 2014. С. 361-364.  
URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/790>
19. Соколова А.В. Функціонально-стилістичні можливості поетонімів роману Олеся Ульяненка «Дофін Сатани». Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету: збірник наукових праць. Серія «Філологічні науки». Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2019. Вип. 44. С. 81-89.  
URL:<http://dspace.idgu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/970/1/%d0%a1%d0%be%d0%ba%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b2%d0%b0->
20. Торчинський М. М. Українська ономастика: навчальний посібник. Київ: Міленіум, 2010. 238 с.

Затверджено на засіданні кафедри української мови і літератури  
протокол № 8 від «12» січня 2024р.